

2. Иоффе О.С. Вина и ответственность по советскому праву // Советское государство и право. – 1972. – № 9. – 14 с.
3. Правове регулювання іноземних інвестицій / За ред. В.М.Коссака. – К.: Український центр правничих студій, 1999. – 143 с.
4. Гражданский кодекс Украины (научно-практический комментарий). – Х.: ООО «Одиссей», 1999. – 305 с.
5. Предпринимательское (хозяйственное) право: Учебник: В 2 т. Т.1 / Отв. ред. О.М.Олейник. – М.: Юристъ, 1999. – 609 с.
6. Щербина В.С. Господарське право України: Навч. посібник. – К.: Атіка, 1999. – 297 с.
7. Саниахметова Н.А. Правовая защита конкуренции в предпринимательстве Украины. – Одесса: ООО “Бахва”, 1998. – С. 26–27.
8. Антимонопольний комітет України. Річний звіт. 1999. – С. 77–80.
9. Антимонопольний комітет України. Річний звіт. 2000. – 62 с.
10. Даурова Т. Антимонопольное законодательство в сфере финансовых услуг // Законодательство и экономика. – 2000. – № 6. – 18 с.

*Якубівський Т.Є.,
аспірант кафедри цивільного права
та процесу Львівського національного
університету ім. Івана Франка*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ БАНКАМИ

Як свідчить світова практика, активними учасниками лізингової діяльності виступають банки. Це пов'язано, зокрема, з тим, що банки акумулюють значні фінансові ресурси, що дає їм змогу здійснювати придбання майна для передачі його в користування за договорами фінансового лізингу.

У ст.3 Закону України “Про лізинг” від 16 грудня 1997 р. серед суб'єктів, які можуть виступати лізингодавцями, окремо виділяється “банківська або небанківська фінансова установа”. Тобто український законодавець теж акцентує увагу на великій ролі банків у здійсненні лізингових операцій.

Згідно із ст.2 Закону України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року, банк – це юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення від свого імені зазначених коштів від свого імені на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб¹.

Серед операцій, які може здійснювати банк, ч.2 ст.47 зазначеного закону передбачає, зокрема, лізинг. Слід зазначити, що здійснення лізингу, в розумінні Закону України “Про банки і банківську діяльність”, не охоплюється поняттям “банківська діяльність”. Згідно із ст.47 цього закону, банк може здійснювати лізинг без одержання спеціального на те дозволу (ліцензії).

Відповідно до ст.48 Закону України “Про банки і банківську діяльність”, банкам забороняється діяльність у сфері матеріального виробництва, торгівлі (за винятком реалізації пам'ятних, ювілейних і інвестиційних монет) та страхування, крім виконання функцій страхового посередника. Аналізуючи наведене законодавче положення, А.Барабаш приходить до висновку про те, що банк не має права набувати у власність майно з метою його подальшої передачі в

лізинг. При цьому автор розглядає поняття “торгівля”, “реалізація” як участь суб’єкта у відносинах купівлі-продажу².

З вказаною точкою зору погодитися важко. На наш погляд, автор дещо неправильно трактує поняття “торгівля” - як участь у відносинах купівлі-продажу. Тобто, якщо виходити з позиції А.Барабаш, то можна дійти висновку, що банк взагалі не має права вступати у правовідносини купівлі-продажу як на стороні продавця, так і на стороні покупця. В такому випадку банк не мав би навіть права купити меблі чи офісне обладнання для забезпечення своєї діяльності.

Згідно з п.2 Порядку заняття торговельною діяльністю та правил торговельного обслуговування населення, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. №108³, торговельна діяльність - це ініціативна, самостійна діяльність юридичних осіб і громадян щодо здійснення купівлі та продажу (розверстка - І.Я.) товарів народного споживання з метою отримання прибутку. Таким чином, заняття торгівлею передбачає таку діяльність, яка полягає в купівлі та продажу певного майна. Якщо суб’єкт торговельної діяльності спочатку купує певні товари і потім їх продає іншим суб’єктам, то лізингодавець придбаває майно і передає його в користування лізингоодержувачу з наступним можливим переходом майна у власність останнього. Тобто у названих випадках мають місце різні за своєю природою відносини. Отже, торгівля і лізинг є різними видами підприємницької діяльності. Закон України “Про банки і банківську діяльність” забороняє банкам займатися торгівлею (ст.48) і прямо передбачає право здійснювати лізингові операції (ст.47). За таких умов не вбачається підстав вести мову про заборону банкам набувати у власність майно для подальшої його передачі в користування за договором лізингу.

Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього закону (ст.4 Закону України “Про банки і банківську діяльність”). Згідно із ст.2 Закону України “Про Національний банк України” від 20 травня 1999 року, Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, цим законом та іншими законами України⁴. У ст.42 зазначеного закону наведено перелік операцій Національного банку України, серед яких не передбачено лізингових операцій. У ст.71 цього ж закону передбачається, що Національному банку забороняється, зокрема, здійснювати, страхову та іншу діяльність, яка не відповідає функціям Національного банку України. Виходячи із сказаного та з урахуванням визначених ст.ст.6,7 Закону України “Про Національний банк України” його функцій, можна дійти висновку про те, що Національний банк України в цілому не може виступати лізингодавцем у договорі фінансового лізингу. Тому поняття “банківська установа” в ст.3 Закону України “Про лізинг” не включає в себе Національний банк України.

Окремо хотілось би зупинитись на питанні про співвідношення договору фінансового лізингу та кредитного договору. Адже ст.49 Закону України “Про банки і банківську діяльність” відносить лізинг до кредитних операцій⁵. Таке розуміння сутності лізингу міститься і в Положенні про кредитування, затвердженому постановою Національного банку України від 28 жовтня 1995 р., де лізинг визначено як форму майнового кредиту.

Загалом, дане питання в літературі вирішується неоднозначно. Одні автори вважають, що лізинг має кредитну природу і розглядають договір фінансового лізингу як різновид кредитного договору⁶. Друга група вчених відстоює позицію, що договір фінансового лізингу і кредитний договір є самостійними по відношенню один до одного договорів⁷.

Аналіз чинного законодавства та самої правової природи правовідносин, що виникають з договору фінансового лізингу та з кредитного договору, дозволяє зробити висновок, що все-

таки мова йде про самостійні по відношенню один до одного договори. Основний інтерес позичальника при укладенні кредитного договору полягає в одержанні грошових коштів на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання. Саме з цією метою він вступає у договірні правовідносини з кредитором. На відміну від цього, сплачувані лізингодавцем продавцю кошти при придбанні об'єкта лізингу безпосереднього інтересу для лізингоодержувача не становлять. Основною метою лізингоодержувача при укладенні договору фінансового лізингу є одержання у строкове користування об'єкта лізингу з можливістю подальшого набуття права власності на цей об'єкт. Тому принциповою відмінністю між договором фінансового лізингу і кредитним договором є різні правові наслідки, яких прагнуть досягти сторони, укладаючи зазначені договори⁸.

Отже, закріплене у ст.49 Закону України "Про банки і банківську діяльність" віднесення лізингу до кредитних операцій не відповідає правовій природі розглядуваних інститутів. Тому законодавство у цій частині потребує доопрацювання.

Виходячи із сказаного, у Законі України "Про банки і банківську діяльність" лізинг варто виключити з переліку кредитних операцій. Таким чином, ч.1 ст.49 зазначеного закону слід викласти у такій редакції: "Як кредитні у цій статті розглядаються операції, зазначені у пункті 3 частини першої та у пунктах 3-6 частини другої статті 47 цього Закону". Відповідно Положення Національного банку України "Про кредитування" не повинно містити норм про лізинг, оскільки при фінансовому лізингу і кредиті (у вузькому розумінні) виникають різні за змістом зобов'язальні правовідносини, яким, в свою чергу, відповідають різні договірні конструкції.

Згідно із ч.3 ст.48 Закону України "Про банки і банківську діяльність", банк може мати у власності нерухоме майно загальною вартістю не більше 25 відсотків капіталу банку. Це обмеження не поширюється на:

- 1) приміщення, яке забезпечує технологічне здійснення банківських функцій;
- 2) майно, яке перейшло банку у власність на підставі реалізації прав заставодержателя відповідно до умов договору застави;
- 3) майно, набуте банком з метою запобігання збиткам, за умови, що таке майно має бути відчужено банком протягом одного року з моменту набуття права власності на нього.

На наш погляд, дана стаття у теперішній її редакції не враховує специфіки тих правовідносин, які мають місце при здійсненні банком операцій фінансового лізингу. Адже за договором фінансового лізингу лізингодавець, придбавши певне майно і передавши його в користування лізингоодержувачу, зберігає за собою право власності на це майно. Відповідно ч.3 ст.48 Закону України "Про банки і банківську діяльність" може стати істотною перешкодою для здійснення банком операцій фінансового лізингу з нерухомим майном.

Виходячи із сказаного, в ч.3 ст.48 Закону України "Про банки і банківську діяльність" перелік випадків, на які це обмеження не поширюється, варто доповнити абзацом 4 такого змісту:

"4) майно, набуте банком у власність для передачі його в користування за договором лізингу конкретній особі".

Підсумовуючи викладене вище, можна сказати, що законодавство України про лізинг на сьогоднішній день проходить своє становлення, і зроблені у даній роботі висновки і пропозиції, на наш погляд, сприятимуть вдосконалення правового регулювання лізингу в Україні.

Література

1. Барабаш А. *Правове регулювання лізингу в банківській діяльності (проблемні питання) / Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 5.*
2. Газман В.Д. *Рынок лизинговых услуг. – М.: Фонд "Правовая культура", 1999.*
3. Горемыкин В.А. *Лизинг: практическое учебно-справочное пособие. – М.: Инфра-М, 1997.*

4. Груздєва А.А. *Лизинг в гражданском праве России: Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.03. – Саратов, 2000.*
5. Дашков В.І., Бризгалін С.А. *Комерційний договір: від укладення до виконання. – К., 1995.*
6. Донцов Я.І., Цимбалюк О.В. *Технології фінансування лізингу в Україні // Український інвестиційний журнал WELCOME. – 1999. – № 2.*
7. Ефимова Л.Г. *Понятие, правовая природа и содержание кредитных договоров, заключаемых банками // Государство и право. – 1993. – № 5.*
8. Кабатова Е.В. *Новые формы передачи машин и оборудования во временное пользование (лизинг) в гражданском праве буржуазных государств: Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.03. – М., 1981.*
9. Рябко Л. *Правова природа договору лізингу // Право України. – 2000. – № 1.*
10. Якубівський І.Є. *Співвідношення договору фінансового лізингу і кредитного договору // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 8.*

¹ Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.

² Барабаш А. *Правове регулювання лізингу в банківській діяльності (проблемні питання) // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 5. – 27 с.*

³ Збірник постанов Уряду України. – 1995. – № 5. – Ст. 1189.

⁴ Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.

⁵ Урядовий кур'єр. – 2001. – № 8. – С. 5–13.

⁶ Дашков В.І., Бризгалін С.А. *Комерційний договір: від укладення до виконання. – К., 1995;* Донцов Я.І., Цимбалюк О.В. *Технології фінансування лізингу в Україні // Український інвестиційний журнал WELCOME. – 1999. – № 2. – 43 с.;* Газман В.Д. *Рынок лизинговых услуг. – М.: Фонд “Правовая культура”, 1999. – 9 с.;* Горемыкин В.А. *Лизинг: практическое учебно-справочное пособие. – М.: Инфра-М, 1997. – 62 с.;* Барабаш А. *Правове регулювання лізингу в банківській діяльності (проблемні питання) // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 5. – С. 25–26.*

⁷ Кабатова Е.В. *Новые формы передачи машин и оборудования во временное пользование (лизинг) в гражданском праве буржуазных государств: Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.03. – М., 1981. – 29 с.;* Ефимова Л.Г. *Понятие, правовая природа и содержание кредитных договоров, заключаемых банками // Государство и право. – 1993. – № 5. – 82 с.;* Груздєва А.А. *Лизинг в гражданском праве России: Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.03. – Саратов, 2000. – 52 с.;* Рябко Л. *Правова природа договору лізингу // Право України. – 2000. – № 1. – 72 с.*

⁸ Детальніше про це див.: Якубівський І.Є. *Співвідношення договору фінансового лізингу і кредитного договору // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 8. – С. 41–42.*

*Грищенко О.В.,
аспірант кафедри цивільного права
юридичного факультету
Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ У НОВОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

 утність кожного правового інституту визначається передусім тими соціальними потребами, які обумовили виникнення даного інституту, і для задоволення яких він призначений. Наведене положення в повній мірі розповсюджується і на страхування,¹